

Valo tehokeinona lastennäytelmässä

Valollisten efektien käyttö

Carita Elko

Opinnäytetyö
Joulukuu 2012
Viestinnän koulutusohjelma
Teatterin ja tapahtumien av-
suunnittelu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Viestinnän koulutusohjelma
Teatterin ja tapahtumien av- suunnittelu

CARITA ELKO:
Valo tehokeinona lastennäytelmässä
Valollisten efektien käyttö

Opinnäytetyö 35 sivua, joista liitteitä 2 sivua
Joulukuu 2012

Opinnäytetyössäni käsittelen valollisten efektien käyttöä lapsille suunnatuissa teatteriesityksissä. Avaan työssäni valollisten efektien määritelmää ja pohdin miten valollisia efektejä tulisi käyttää, kun kohderymänä ovat 4-6-vuotiaat lapsikatsojat.

Opinnäytetyöni aluksi kerron mitä valolliset efektit ovat ja miten ammattilaiset hyödyntävät niitä suunnittelutyössään. Tämän jälkeen tarkastelen valitsemani ikäryhmän erityispiirteitä, ja sen jälkeen valollisten efektien käyttöä ja kokonaismerkitystä mediateosani *Salainen tehtävä*, Teatteri 2000.

Opinnäytteeni materiaalina käytän sen aihepiiriä tukevaa kirjallisuutta, neljän ammattilaisvalosuunnittelijan haastatteluita, omaa kokemustani valosuunnittelijana *Salainen Tehtävä* -näytelmässä sekä esityksen nähneille lapsikatsojille tehtyä vapaaehtoista kyselyä. Tietoperustana toimivat kasvatustieteen parissa tehdyt tutkimukset sekä kirjallisuus.

ABSTRACT

Tampere University of Applied Sciences
Degree programme in Media
Audiovisual Design for Theatre and Events

CARITA ELKO:
Light as a Special Effect in Children's Theatre
The Use of Lighting Effects

Bachelor's thesis 35 pages, appendices 2 pages
December 2012

This thesis explores the use of lighting effects in theatricals made especially for children. How lighting effects should be used when the target audience consists of children who are from four to six years old is also discussed.

At the beginning of my thesis the concept of a lighting effect is defined. How professionals use those effects is also described. After that, there is a look into the development phase of my preferred age group.

As source material was used literature on the subject matter and on pedagogic research, interviews with four professional lighting designers, personal observations made in the position of a lighting designer for the play entitled *Salainen tehtävä* (*Secret mission*) made by Teatteri 2000. In addition to this, an optional inquiry to the children who saw the play was carried out.

Key words: children's theatre, stage light effects, lighting design

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	VALOLLISET EFEKTIT	6
2.1	Valolliset efektit yleisesti	6
2.2	Valolliset efektit lastennäytelmässä.....	7
2.2.1	Valolliset efektit teknisesti ja draamallisesti.....	9
2.3	Valolliset efektit lapsille ja aikuisille	11
3	LAPSI KATSOJANA	13
3.1	Kehittyvän lapsen maailma	13
3.1.1	Ikäryhmä 4-6-vuotiaat.....	13
3.2	Lapsikatsojien piirustukset ja havainnointi	17
4	MEDIATEKO: SALAINEN TEHTÄVÄ.....	26
4.1	Suunnittelun lähtökohdat.....	26
4.2	Oma näkemys	27
4.1	<i>Salainen tehtävä</i> ja valolliset efektit.....	29
4.1	Oma kehitys valosuunnittelijana	33
5	LOPPUSANAT	34
	LÄHTEET	36
	LIITTEET	38
	Liite 1. Haastattelukysymykset	38
	Liite 2. Ohjeet opettajille.....	39

1 JOHDANTO

Käsittelen opinnäytetyössäni valosuunnittelun sisältöä ja tehokeinoja lapsille suunnatussa teatterissa. Pääkysymyksenäni pohdin, onko valollisilla efekteillä merkitystä kohderyhmäni 4-6-vuotiaiden lasten teatterikokemuksissa ja antavatko nämä efektit lisäarvoa tai tukea näytelmän tapahtumiin ja kulkuun heidän näkökulmasta katsoen. Puhun valollisista efekteistä myös valon tehokeinoina, ja avaam tarkemmin näiden määrittelyä luvussa 2.

Tarkastelen myös omaa valosuunnitteluprosessiani ja itseäni valosuunnittelijana lapsille suunnatun teatterin tekemisessä. Käytännön esimerkkinä tutkimuskohteeni sekä oman työtapani ja kehitykseni analysoinnissa käytän Tampereen Työväen Teatterin Kellariteatterissa ensi-iltansa 26.10.2012 saanutta Teatteri 2000:n näytelmää *Salainen tehtävä*, joka oli AMK -päättötyöni. Opinnäytetyöni aihepiiriä tukevan kirjallisuuden ja tutkimuksen lisäksi tärkeä osa tietopohjaani ovat esityksen nähneiden lasten (57 kpl) piirroksien ja vastauksien laatimaani kyselyyn sekä valosuunnittelutöitä isoille ja pienille näyttämöille tehneiden ammattilaisten haastattelut: Timo Alhanen, Mika Ijäs, Mirkka Saari ja Juha Westman.

Opinnäytetyöni tarkoitus on kehittää itseäni suunnittelijana ja avata muille tekijöille näkökulmia lapsikatsojille suunnatun teatterin valosuunnitteluun ja valollisten efektien käyttöön. Avaan opinnäytteeni kohderyhmäni erityisyyttä teatteriyleisönä ja kokijoina ja toivon opinnäytteeni välittävän lukijalle tietoa valosuunnittelun keinoista kun katsojana on lapsi.

2 VALOLLISET EFEKTIT

Kautta aikojen esityksissä on ollut valoa, mutta näkyvyyden varmistaminen ei ole vielä valosuunnittelua. Valosuunnittelu alkaa siitä, että käyttöön otetaan valoa tuottavat väli-
neet ja niiden käytöstä tulee merkityksellinen ja harkittu osa esitystä. Valolliset efektit taas ovat yksi osa valodramaturgiaa. Tässä luvussa avaan käsitettä valollinen efekti ja annan esimerkkejä valollisten efektien käytöstä. Tässä luvussa hyödynnän myös alan ammattilaisten haastatteluissa ilmi tulleita ajatuksia, ja heille tekemäni kysymykset löytyvät liitteenä opinnäytteen lopusta.

2.1 Valolliset efektit yleisesti

Efekti käsitteenä on vaikea määritellä. Voiko olla, että aurinko joka suodattuu ikkunan läpi esitystilaan nähdään efektinä, vai onko se vain osa olemassa olevaa realistista valoa joka ottaa osaa teokseen? Kysymys kuuluukin, missä pisteessä jostain tulee efekti. Mia Kivisen (Teme/SVÄL. Tietoa ammateista) mukaan suunnittelijan tulee ensin muodostaa esityksestä kokonaisnäkemys. Yksittäisten tehokeinojen toteutus ei ole valosuunnittelua eikä silloin täyty valollisen efektin määritelmä. Efekti täytyy sisällyttää koko esityksen valodramaturgiaan; silloin siitä tulee suunnittelun yksi keino, valollinen efekti. Joe Aveline määrittelee teoksessa *Effects for the Theatre* (1995,1) minkä tahansa teatterin osaluueella luotavan efektin perusteeksi sen, että se ilmenee efektinä ohjaajan ja suunnittelijan keskusteluissa. Yleisö näkee efektin näiden keskusteluiden lopputuloksena.

Valollisilla tehokeinoilla tarkoitan yleisesti jotakin selvästi havaittavaa valollista elementtiä mikä vaikuttaa voimakkaasti. Efektit ovat yleensä lyhytkestoisia ja sillä korostetaan jotakin tapahtumaa. Jos efektin kesto pitkittyy tai sitä on määrällisesti paljon, ei kyseessä ole enää tehoste. Esimerkiksi valon väri voi olla efekti kun se eroaa muusta, kuten yleisestä valaistuksesta riittävällä volyyymillä. Se, koetaanko efekti nimenomaan efektinä on vähemmän relevanttia kuin se, parantaako se kaiken kaikkiaan esitystä. Valonlähde (esim. kynttilä, ultraviolettivalo tai taskulamppu), valon väri, valon suunta, gobot (metallinen sabluuna joka asetetaan valonlähteen rakenteisiin ja jolla kontrolloidaan ja muotoillaan läpäisevää valoa) ja pyörivät gobot, peilien kautta heijastunut valo, valon intensiteetin kasvattaminen nolasta sataan nopeasti, strobo, valon liike, heijastukset, laser, hologrammit ja varjot ovat kaikki valollisia efektejä. (Aveline, Jauchem, Leo-

nard & Walne, *Effects for the Theatre* 1995, 92-110.) Myös usva liittyy suoraan valollisiin efekteihin, koska ilman usvaa niiden teho jäisi niukaksi. Tarkastelen työssäni lähinnä edellä mainittuja, mutta näiden lisäksi valollisiksi efekteiksi voidaan loppujen lopuksi nimittää vaikka pientä valon intensiteetin muutosta.

2.2 Valolliset efektit lastennäytelmässä

Haastattelemillani valosuunnittelijoilla on yhtenäinen linja, että visuaalisuus on hyvin merkittävää ja siihen kiinnitetään erityistä huomiota. Suunnittelussa tähdätään valollisesti rikkaisiin, värikkäisiin ja mielikuvituksellisiin näyttämökuviin. Mutta onko valolisten efektien käytöstä enemmän hyötyä vai häiriötä lapsille suunnatun esityksen seuraamisessa?

Haastattelemistani valosuunnittelijoista Mirikka Saari (6.11.2012) on huomannut, että lapsi havaitsee paljon asioita nopeasti, ja jos visuaalisia koukkuja ei ole, esitystä ei jakseta seurata yhtä intensiivisesti kuin visuaalisesti runsasta esitystä. Hänen kokemuksensa mukaan myös aloitukseen on kiinnitettävä erityistä huomiota, sillä jos alku ei koukuta, ei lapsi välttämättä jaksa istua paikoillaan ja keskittyminen herpaantuu. Mika Ijäs (23.10.2012) poimii ideoita suunnitteluun tekstistä, ja jos olennaiseksi nousee ukkonen, hän maalaa sen valollisena efektinä ääniefektin pariin. Hän peräänkuuluttaa harkintaa efektien käytössä ja muistuttaa, että rajat on pidettävä, sillä jos 900 lasta aloittaa itkun yhtäaikaaisesti, on menty hakoteille.

Timo Alhanen (14.5.2012) työstää teosta aina lasten ehdoilla, samat lainalaisuudet pätevät tehdessä esitystä kouluikäisille kuin alle kouluikäisillekin. Suunnitelmallisesti ja teknisesti eroavaisuuksia ei ole - lukuun ottamatta pimeyttä. Tähän yhtyvät kaikki haastattelemani valosuunnittelijat. On yleistä, että ensimmäiset pienet katsojat alkavat itkeä jo salivalojen sammua joten on suotavaa varoa pelästyttämästä pimeydellä. Teatteri ympäristönä on jotain niin erilaista, ettei pieni katsoja välttämättä tiedä mitä odottaa.

Myös Antti Kurra (2007, 36) toteaa, että hän valosuunnittelijana pyrkii välttämään täydellistä pimeyttä, sillä monelle lapselle teatterikokemus on ensimmäinen ja pelkkä teatteriin saapuminen saattaa olla jo itsessään hieman pelottava kokemus. Hän mainitsee, etteivät vanhemmat aina ymmärrä, että vaikka kotona on katsottu TV:stä pelottavam-

piakin ohjelmia, on tilanne eri kun lapsi on itse henkisesti ja fyysisesti mukana esityksessä. Tästä syystä Kurra pyrkii jättämään jokaiseen tilanteeseen aina hieman valoa näkyville vaikka pimeys olisi ollut muuten perusteltua.

Kurran tavoin Mika Ijäs (23.10.2012) laskee pimeyden valollisiin efekteihin ja sanoo, että jos pimeyttä käyttää heti ensimmäisenä näytelmän alussa, on liikkeelle lähdetty väärin. Hän summaa, että tässä ikähaarukassa (4-6-vuotiaat) lapset kasvavat esityksen mukana siihen, mitä näyttämöllä tapahtuu ja silloin pimeyttä voidaan käyttää myöhemmin jos se on jotenkin puolustettavissa ja sillä on joku kertomus. Monta lasten juttua tehneenä Ijäs kertoo huomanneensa, ettei valon määrällä ole loppujen lopuksi suurta merkitystä, mutta pimeys on aina kova paikka ja sitä täytyy käyttää harkiten. Mielestäni onkin mielenkiintoista, että lapsen silmä tarvitsee vähemmän valoa nähdäkseen hyvin verrattuna katsojaan, jonka näkökyky on heikentynyt esimerkiksi iän myötä. Oletettavasti valon intensiteettiä voidaan siis pudottaa matalalle, kunhan ei tehdä tilanteesta muutoin uhkaavaa, jolloin pelottavuus ja pimeys eivät kulje käsi kädessä.

Jokainen haastatelluista suunnittelijoista kokee valollisilla efekteillä olevan enemmän merkitystä kun katsojana on lapsi. Teoksesta itsestään on kiinni, millaiseen ilotteluun siinä lähdetään. Kaikki esitykset eivät välttämättä vaadi visuaalista tyyliä. Yksi onnistuneimpia teoksia, joita Alhanen on tehnyt on Eppu Nuotion kirjoittama *Pikkukarhun ihmeelliset seikkailut*. ”Kyseessä oli hyvin kiltti ja selkeä tarina, jossa oli selkeä lavastus. Visuaalisia efektejä ei tarvittu, tärkeintä oli vain, että esittäjät näkyivät. Se oli sen tarinan tyyli ja lapset rakastivat sitä.” (Alhanen, 14.5.2012.)

4-6-vuotiaana lapset ovat siinä iässä, että pelkkä tarinankertoja riittää luomaan jännittävän ympäristön oman mielikuvituksen kanssa, kun istutaan alas ja rauhoitutaan kuuntelemaan ääneen lukijaa. Vastakohtana *Pikkukarhun ihmeelliset seikkailut* näytelmälle Alhanen mainitsee lastenmusikaalin *Reea Ruun*, jonka ohjasi Jotaarkka Pennanen Teatteri 2000:lle. Siinä oli hurjia visuaalisia hetkiä: esitys käsitteli kuolemaa ja oli sen tyyppinen, että kesti kaiken sen visuaalisuuden tarinan ohella. (Alhanen, 14.5.2012.)

Mielenkiintoista on, millaiset aiheet esityksissä saavat tukea valollisista efekteistä. Myös Ijäs (23.10.2012) mainitsee teeman kuolema ja kuinka kuolema voi olla kauniisti kuvattu kun tehdään esitystä lapsille; aikuisille se voidaan tehdä paljon jyrkemmin. Ijäs kertoo esityksestä *Salainen puutarha*, joka oli suunnattu tutkimastani ikäryhmästä poi-

keten nuorille ja käsitteli ehkä kuolemaakin rajumpaa aihetta, vammaisuutta. Hän käytti suunnittelussa valollisena efektinä valon suuntaa ja tarkemmin alavaloa, joka loi tehokkaasti vääristymiä. Myös hahmojen suuttumusta kuvattiin valollisin efektein luomaan kauhukuvia.

2.2.1 Valolliset efektit teknillisesti ja draamallisesti

Valollisia efektejä voi tuottaa yksinkertaisilla tavoilla, kuten peilipallolla ja usvalla. Myös pukuihin ja lavasteisiin kätkeytyt ja arkitavallisuudesta poikkeavat valot, kuten karnevaalivalot, lisäävät näyttämökuvan herkullisuutta. Alhanen (14.5.2012) painottaa kekseliäisyyttä ja asioiden soveltamista. Hän mainitsee omana suosikkinaan vanhat diskovalot, jotka toimivat erinomaisesti ”omalaatuisuutensa” vuoksi. Lastenteatterin budjetit ovat usein vain murto-osan normaaleista teatterinäytelmien budjeteista, siksi monikäyttöiset diskovalo- ja efektilaitteet käyvät ajattomuutensa ansiosta hyvin lastenteatteriesityksen tekniikaksi. Valolliset efektit sopivat hyvin outojen maailmojen ja seikkailullisten elementtien rakentamiseen. Niiden avulla voidaan liikkua eri maailmojen välillä, kuten *Nalle Puh*-näytelmässä, jossa Alhanen käytti muun muassa siinä tarkoituksessa pienpainenatriumvaloa. Katuvalaistuksesta paremmin tuttu oranssinkeltaista valoa säteilevä pienpainenatrium toistaa ympäristöstä vain niukasti värejä ja sai näytelmän punaharmaan lavastuksen näyttämään harmaalta. Katuvalojen sammussa sytytettiin teatteriheittimet ja näyttämö kirkastui yllättäen uusien värein. (Alhanen, 14.5.2012.)

Kekseliäisyys näkyy myös Ijäksen (23.10.2012) kädenjäljessä. Hän kertoo Intiimiteatteriin tehdystä lastenteatteriesityksestä, missä näyttämönmuoto oli areenanäyttämö (katsojia 360-asteisessa suhteessa näyttämöön) ja kyseessä vuoristokohtaus. Livebändin soittaessa tunnelmaan johdattelua jännittävää musiikkia, lisättiin tilaan valollinen tehokeino: hitaasti syttyvät UV-valot. Valojen vaikuttaessa lapset näkivät näyttämön poikki toisensa UV-valon nostaessa esiin lasten valkoisten vaatteiden ja tavaroiden kummalliset muodot. Efekti toimi täydellisesti vuoristomaiseman luomiseen. Myös Helsingin Kaupunginteatterin suurelle näyttämölle tehty *Kolme iloista rosvoa* alkoi vaikuttavasti, kun värikylläisyys oli viety äärimmilleen ja Kardemumman kylä esittäytyi täydessä loistossa. Puolen tunnin katsomisen jälkeen rosvot saapuivat kaupunkiin teknisellä va-

lollisella efektillä, lähestulkoon pelkässä taskulampun valossa, jolloin lapset oli jo totuttu näytelmän luonteeseen ja valonvaihtoihin.

Raja hyvin tehdyn ja ylilyöntien osalta on kuitenkin äärimmäisen häilyvä, sillä esiintyjien pitäisi näkyä riittävästi, mutta ratkaisujen pitäisi tukea myös hyvin esitettäviä hahmoja. Esimerkkinä vikaan menneestä valollisten efektien käytöstä Alhanen (14.5.2012) mainitsee kohtauksen näytelmästä *Mio, poikani Mio*, jossa käytössä oli vanhanaikainen alkuperäinen diskolaite L-kirjaimen muotoisin goboin ja kaivosta nousi savua värillisten valokiilojen halkoessa ilmaa. Kyseisen kohtaukseen aikana koeyleisö tuijotti kattoa ihmetellen, miksi siellä liikkuu L-kirjaimia unohtaen seurata esitystä. On huomioitava, etteivät efektit syö liikaa esityksen muita osa-alueita. Juha Westman (4.11.2012) mainitsee gobojen käytöstä yhtenä onnistuneena valollisena efektinä ”haamu”-gobot seuraajaheittimissä. Lapset kiljuivat ilosta kummitusten vipeltäessä pitkin näytelmän lavasteita.

Mielestäni valollisiksi efekteiksi voi draamallisesti määritellä pimeyden, voimakkaat värit (varsinkin laajasti koko näyttämöllä), liikkuvan valon ja valohäikäisyä. Valollisina elementteinä pimeys ja väri määrittyvät efekteiksi vasta kun ne ottavat osaa täysin odottamattomasti oikeassa hetkessä. Liikkuvat valot ja häikäisy kulkevat käsikädessä muun näyttämötoiminnan rinnalla, esimerkiksi, jos huomio halutaan vetää tiettyyn suuntaan. Teatterin valosuunnittelussa häikäisyä käytetään usein apuna silmänkääntötempuissa, kun jokin asia halutaan piilottaa katsojilta hetkellisesti. Valodramaturgia on asia erikseen ja valolliset efektit osa valodramaturgiaa.

2.3 Valolliset efektit lapsille ja aikuisille

Lapsi voi reagoida herkemmin valolliseen efektiin kuin aikuinen. Ijäs (23.10.2012) toteaa, että tähtitaivas ja vuorokauden vaihdos, kuten auringonnousu tai -lasku voi olla valollinen efekti. Lapsi kokee sen fantasiana, kun taas aikuisille sama asia on tuttua kauraa. Aikuisille tehtäessä efektien on usein oltava paljon hurjempia ja ne voidaan tehdä kovakouraisemmin, kun taas lapsen käsitys efektistä on, että koetaan jotain uutta. 4-6-vuotiaat lapset saadaan havahtumaan pienillä keinoilla, eikä valtavia juttuja välttämättä tarvita. Lapset ovat todennäköisesti tulleet katsomaan tuttua tarinaa. Heillä on vahva oma vahva mielikuvitus eikä sitä tarvitse välttämättä ruokkia. Pääasia on tarinan kertomisessa halutulla tavalla.

Haastatteluista käy ilmi, että valosuunnittelijat käyttävät lastenteatterissa enemmän efektejä kuin aikuisille suunnatussa. Alhanen (14.5.2012) toteaa, että nykyään efektien käyttö on itse asiassa vähentynyt. Hän käyttää efektejä ainoastaan silloin, kun se on oikeasti oleellista ja on karsinut kaiken turhan efektiivisyyden pois. Valot voivat olla efektiiviset ilman erillistä efektien käyttöä. Suomen kansallisoopperassa pyörineessä *Puhdistus*-oopperassa Alhasella oli tasan kaksi efektiä. Ero aikuisille ja pienille lapsille käytettävissä valon tehokeinoissa näkyy näissä esimerkeissä, sillä samanlaisia efektejä ei olisi sopivaa käyttää lastenteatteriesityksessä. Ensimmäinen efekti oli nollasekunnin isku, jolla koko näyttämö muuttui punaiseksi punaisine lippuineen ja toinen blackout (täysi pimeys) tilanne, jossa lavalla on tulella oleva talo.

Teatterissa paljon käytetyt tuli ja pyroefektit (räjähdetehosteet) voidaan katsoa valollisiksi efekteiksi, vaikka ne eivät varsinaisesti valosuunnittelua olekaan. Teattereissa tullesta ja pyrotekniikasta vastaa yleensä tehostemestari, jonka kanssa yhteistyössä niillä saadaan luotua myös valollisia efektejä. Alhanen (14.5.2012) ottaa esimerkiksi Teatteri 2000:n lastennäytelmän *Aladdin*, jossa pyroefektit ja savut muodostivat ison osan visuaalisesta ilmeestä. ”Ohjaajalla ja lavastajalla oli jo voimakkaat näkemykset *Aladdinin* maailmasta ja siihen liittyvistä tulista. Yhdessä pyroteknikko Esa Heikkisen kanssa tehtiin niin, että valollisesti ja pyrollisesti ne pyrot toimi mahdollisimman hyvin. Tämä oli esitys jossa ei ollut ollenkaan valoeffektejä, mutta valoeffekteiksi laskettavia pyroefektejä.”

Alhanen (14.5.2012) muistuttaa, että riippumatta siitä tehdäänkö esitystä aikuisille vai lapsille, ”draaman palloa” ei saa hukata. Tärkeää on myös se, että kaikki tarvittava näkyy. Näyttelijöiden silmillä, ilmeillä, eleillä ja katseilla on todella iso merkitys tehtäessä lastenteatteria, kuten myös itse tarinalla, mikä ei saa hautautua efektien alle. Lapsille ja varsinkin alle kouluikäisille on tärkeää, että hahmot nousevat esille. Hahmojen vahva läsnäolo tuokin turvallisuudentunnetta katsomistilanteeseen. Eroksi tehtäessä valosuunnittelua näille kahdelle kohderyhmälle Alhanen nimeää pienemmille katsojille suunnatut hassut pikkuefektit.

Kolme neljästä haastatellusta koki lapset haasteellisemmaksi kuin aikuiset. Mikä tahansa ei mene lapsille läpi ja siinä lapset ovat rehellisiä. Mielenpitoet ovat puhtaita eikä ennakkoluuloja ole - ne tulevat esityksen aikana jos tulevat. Saari (6.11.2012) kiteyttää haastavuutta siten, ettei aikuisena voi muistaa lapsen ajatusmaailmaa niin tarkoin, että voisi pätevästi sanoa, mikä on viihdyttävää ja mikä tekee vaikutuksen. Jokainen suunnittelijoista koki, että suunnittelu vaatii yhtä lailla paneutumista ja työtä kuin aikuisille suunnattu esitys. Lapsikatsojat ovat hyvin lahjomattomia, ja kun jotain paljastuu tai joku ei toimi, se ei jää tekijöiltä kuulematta. Lapsen silmin näkee sellaista mitä aikuiset eivät välttämättä huomaa. Lastenteatteri vaatii valosuunnittelijalta siis luovuutta, kykyä uudistaa ja nähdä laajasti käytössä olevat mahdollisuudet. Kaavat ja normit katoavat ja suunnittelijan mielikuviutus haastetaan.

3 LAPSI KATSOJANA

Tutkin haastattelujeni, kyselyni sekä *Salainen tehtävä*-näytelmän avulla valollisten efektien käyttöä lapsille suunnatun teatterin tekemisessä. Entä millainen katsoja 4-6-vuotias lapsi on? Katsoin oleelliseksi tutustua tämän ikäryhmän ominaispiirteisiin ja kehitysvaiheisiin ja saada sitä kautta tietoa myös omaan työhön ja omiin taiteellisiin valintoihin.

3.1 Kehittyvän lapsen maailma

Alle kouluikäisenä lapsen kehitys ja kasvu on ripeää. Uudet asiat ja taidot opitaan sukelasti kaikilla osa-alueilla kuten ajattelu, motoriikka, havaintokyky, puhe ja sosiaaliset taidot. Kehitystä vauhdittavat kysely, tutkiminen ja kokeilu. Syntyessään ihmisellä on jo oma luonteenlaatunsa, joka määrittää aktiivisuuden, sopeutumiskyvyn ja mielialan, joten täytyy tiedostaa, että jokainen lapsi on yksilö. (Jarasto & Sinervo 1997, 17, 18.) On selvää, että ihmisen kasvussa on kaikille yhteisiä sääntöjä, mutta silti jokainen yksilö kehittyy omaan tahtiinsa. Ei voida olettaa, että tietyssä iässä lapsen pitäisi jo hallita asioita, joihin muut ikätoverit pystyvät, mutta voidaan suunnilleen määrittää, millainen tietyn ikäinen lapsi on tai millainen hänen pitäisi olla (Jarasto ja Sinervo 1997, 18). Lapset ovat aktiivisia ja uteliaita eivätkä pysy helposti paikoillaan, kun ympärillä on houkuttelevia virikkeitä. Haastattelemani valosuunnittelijat korostivat kohderyhmän tuntemusta ja sen huomioimista suunnittelussa. Houkuttelevat virikkeet näyttämöllä helpottavat lapsen keskittymistä olennaiseen, eli esityksen seuraamiseen eikä keskittyminen karkaa esimerkiksi toisten lasten teatterikokemuksen häirintään.

3.1.1 Ikäryhmä 4-6-vuotiaat

4-5-vuotiaana sisäinen maailman rikastuu ja mielikuvitus voimistuu. Lapsella on runsaasti muistikuvia ja kokemuksia, elämyksiä ja sanavarastoa eli tarpeellisia mielikuvituksen rakennusaineita. Tämä näkyy lapsen käyttäytymisessä ja elämässä monin eri tavoin. Mielikuvituksesta on lapselle sekä hyötyä että haittaa. Mielikuvitus voi aiheuttaa pelkoja, kun ei tiedä ovatko sen loihditut asiat oikeasti olemassa vai eivät. Lapset kertoilevat hurjia juttuja uskoen itsekin niiden olevan totta. Raja toden ja mielikuvituksen välillä on vielä varsin horjuva. Tietoisesti tämänikäiset lapset eivät valehtele. (Jarasto &

Sinervo 1997, 52-53.) On selvää, että mielikuvitus monipuolistaa lapsen leikkejä eikä sido vallitseviin olosuhteisiin. Mielikuvitus mahdollistaa lelujen ja tilojen monipuolisen käytön. Outi Sädekallio (2002, 11) on tehnyt draaman ohjausta 4-6-vuotiaiden lasten kanssa ja kertoo raportissaan esimerkin lasten pitämästä teatteriesityksestä: *”Tytöt rakensivat perinteisen teatterikatsomon tuoleista ja kutsuivat kaikki katsomaan. Avustin tyttöjä ”markkinoinnissa” ja pian olimme kaikki katsomassa Punahilkkaa eläimillä esitettyinä. Esitys oli hieno; tytöt esiintyivät rauhallisesti ja selkeästi, vaikka heitä selvästi vähän jännitti. Katsojat katsoivat esitystä keskittyneesti; he seurasivat tarinaa ja jännittivät, mitä Punahilkalle tapahtuu. Kukaan ei kyseenalaistanut sitä, että Punahilkka oli tiikeri; se oli lapsista aivan luonnollista.”*

Mielikuvitus ilmenee myös syvempänä kiinnostuksena satuihin. Kirjoja on aikaisemmin selailtu ja niiden kuvia katseltu sekä toisteltu kirjoissa esiintyviä sanoja. Tarinoista ja sadusta itsessään tulee tässä iässä mieleenpainuvia. Lorut, laulut ja kertomukset ovat suosiossa ja alkavat syntyä myös lapsen omasta päästä. (Jarasto & Sinervo 1997, 53, 58.) Teatteri 2000:n *Salainen tehtävä* esityksessä näyttelijät istuttivat roolihahmoilleen omintakeisia puhetapoja ja äännähdyksiä, mikä huvitti lapsia, jotka selvästi pitivät kielellisestä toiminnasta puheen rytmikassa ja intonaatioissa. Yksittäisissä teemoissa ja aiheessa voi olla vaikea pysyä, sillä lapsi keksii jatkuvasti uusia sanaleikkejä. Lapsi myös tukeutuu mielikuvitukseen jos häneltä puuttuu tietoja asiasta josta pitäisi puhua. (Jarasto & Sinervo 1997, 59.) Mielikuvituksen voimistuminen näkyy myös leikeissä, jotka rakennetaan jonkun teeman ympärille joissa leikitään esimerkiksi jotain ammattia. Jarasto ja Sinervo (1997, 54) toteavat, että seikkailuleikit esim. viidakkoleikit ovat suosittuja. Maja syntyy keittiönpöydästä ja peitosta ja tyynykasat voivat olla piilopaikkoja. Luovat leikit ovat hyvä keino sekä tunnistaa että ilmaista omia tunteita ja mielikuvitus auttaa lasta luomaan uusia käsitteitä, pääsemään eteenpäin ajattelussa ja pelastamaan tilanteen, jos muisti pettää.

Leikkaaminen, muovailu sekä entuudestaan vieraat askartelutarvikkeet ovat kiinnostavia kun käden ja silmän yhteistyö kohentuu. Jos puuhastelu on tarpeeksi mukaansatempaavaa, voi lapsi maltaa keskittyä. Lapsi nauttii väristä ja muodosta. Hän alkaa asettaa työlleen tavoitteita ja oma tavoite onkin hänelle tärkeä. Tehokkaimmin hän motivoituu saadessaan itse keksiä. Rakennussarjat ja palikat kehittävät lapsen teknistä ajattelua, avaruuden hahmottamista ja kykyä ratkaista ongelmia. (Jarasto ja Sinervo 1997, 55.)

4-5-vuotiaille lapsille erilaiset ääni- ja näkötehtävät ovat hyväksi, sillä kuulo ja näkö tarkentuvat. Erilaiset ääntä päästävät lelut ja laitteet ovat kiehtovia ja niitä suositellaankin tekemään itse. Leikeissä lapsi osaa yhdistellä ja luokitella samanlaisia esineitä.

Kuulo- ja näköaistin kehittyminen tuovat lapselle itsevarmuutta ja hän tekee enemmän havaintoja ympäristön tapahtumista. Leikeistä tulee johdonmukaisempia ja sekavuus vähenee, vaikka ajattelu onkin yksinkertaista. Tapahtumilla on järjestys kuten herääminen, pukeminen ja syöminen. Aikuisia matkitaan ja roolileikeissä on juoni, mutta yhtäkkiset muutokset ja mielikuvitus kuuluvat kokonaisuuteen eikä syventyminen yhteen asiaan vielä onnistu. Liikkuvuus ja eloisa mielikuvitus saa lapsen rajattomasti nauttimaan dramatisoinnista ja eri tapahtumien seuraamisesta. Tämä dramatisointi näkyy myös maalaamisessa ja muovailemisessa. Lapsi yrittää jo kuvata todellisuutta, mutta sopeutuminen tähän todellisuuteen on vielä varsin horjuvaa. Hän esittää asiat piirroksissaan ja muovaillessaan sellaisina kuin hän ne kokee. Niinpä äiti saattaa olla kooltaan isompi kuin isä, koska hän on ehkä enemmän läsnä lapsen maailmassa. (Jarasto & Sinervo 1997, 55-57.)

Jaraston & Sinervon (1997, 62-63) mukaan noin viiden vuoden tienoilla tulee vaihe, jossa selvästi näkyy lapsen kypsyneisyys kehityksen eri osa-alueilla. Lapsi on tasapainoinen ja ison oloinen. Hänen kanssaan on levollisempaa olla. Tässä iässä lapsi nauttii musiikin mukana liikkumisesta ja fyysisyydestä sekä eläytyy tunnetiloihin ja rooleihin. Harsot ja huivit käyvät rekvisiittana keijulle ja leikeissä voi olla jopa yllätyksellisyyttä. Lapsi on kypsynyt ja on joustavampi ja sopeutuu helpommin uusiin tilanteisiin ja jopa nauttii niistä.

5-6-vuotiaana koordinaatiokyky kehittyy entisestään ja nyt myös visuaalisten havaintojen teko kasvaa. Silmän apua käytetään kun tarkastellaan mikä esine menee läpi mistäkin reiästä tai mikä pala kuuluu millekin paikalle. Lapsi alkaa muistaa paremmin kuin ennen ja hänen on helpompi seurata monimutkaisinkin kertomuksen juonta. Lapsi myös tulkitsee oma-aloitteisesti kuvia ja keksii niistä tapahtumaketjun kuten sarjakuvissa. Huumori on usein mukana ideoinnissa ja tämän ikäinen lapsi rakastaa hullunkurisuutta, joten häntä on myös helppo naurattaa. Samaan aikaan lapsi kuitenkin pyrkii kohti todellisuuden kuvaamista ja selvittämään asioiden välisiä yhteyksiä. Mielikuvitus on yhä tiukasti mukana lapsen ajattelussa, vaikka nyt hän erottaa paremmin toden ja kuvitellun. Asioita tehdään oikeasti tai leikisti. Tämä kausi on täydellistä uuden luomisen aikaa ja

antoisinta se on silloin, kun lapsi saa itse vaikuttaa toiminnan suunnitteluun. Päämäärän tavoittamisesta tulee tärkeää ja samalla lapsen ajantaju paranee. Ennen kaikkea vapaasti maalaaminen ja muovailu ovat mieleisiä puuhia. (Jarasto & Sinervo 1997, 63-65.)

Käsitteelliset asiat alkavat pikkuhiljaa valottua lapselle tässä iässä. 5-6-vuotiaalle lapselle kieli on jo väline, jolla hän voi oppia ymmärtämään ympäröivää maailmaa. Kysyminen on selvemmin tiedonhalua eikä enää yhtä suuressa määrin kielellistä kokeilua tai yhteyden etsimistä kuin nelivuotiaana. Lapsi kysyy paljon niin sanottuja vaikeita kysymyksiä. Leikissäkin näkyy tämä sama kiinnostus elämän perimmäisiin asioihin. Siihen alkaa ilmaantua uusia alueita, kuten kuolema, hautajaiset, syntymä ja sairaus. Lapsi leikissään jo tovereiden kanssa keskustellessaan ikään kuin muokkaa uudet tiedot ja kokemukset omaan ajattelunsa ja maailmansa mukaisiksi. (Jarasto & Sinervo, 1997, 65-66).

3.2 Lapsikatsojien piirustukset ja havainnointi

Opinnäytteen tutkimuksellisuutta lisätäkseni halusin kerätä aineistoa myös lapsilta itseltään. Päädyin kolmen vapaaehtoisen päiväkotiryhmän kanssa piirustustehtävään, jossa piti piirtää vapaamuotoinen värikuva teatteriesityksestä millä tahansa tekniikalla. Mukana oli myös kolme kysymystä liittyen esitykseen. Pyysin opettajia avaamaan tehtävänantoa lapsille ennen teatteriin tuloa ja keskustelemaan heidän kanssaan muutamalla sanalla valosta, jotta lasten olisi helpompi ilmaista itseään jos tekevät havaintoja valoon liittyen. Ohjeet opettajille ja kysymykset löytyvät liitteenä opinnäytteeni lopusta. Piirroksia ja vastauksia tulkitessa koin onnistuneeni kysymysten muotoilussa ja tehtävä oli riittävän tarkka. Halusin, että kysymykset eivät ole johdattelevia eivätkä kuulosta siltä, että niihin on oikeaa tai väärää vastausta. Kaiken kaikkiaan piirroksia tuli 57 kappaletta, joista 16 oli 8-vuotiaiden tekemiä.

Piirrosten tulkinnassa olen käyttänyt apuna Sanna-Mari Tuomaisen (2006) opinnäytetyötä Jyväskylän ammattikorkeakouluun. Koska lähtökohtana piirustuksille oli vastaanähty teatteriesitys, tarkastelen piirroksia etsien yhteyksiä valollisiin efekteihin puuttumatta syvemmin teemoihin tai piirustustilanteeseen. Olen koonnut taulukot, joihin olen erikseen huomioinut valon värit, valon muodot, valolliset efektit ja näytelmän kohtaukset joita lasten töissä tai vastauksissa on tullut. Taulukoihin olen erotellut lapset myös sukupuolen mukaan. Lopullisen analyysin kannalta en koe oleelliseksi erotella eri ikäisten lasten piirroksia, vaan niputan ne kaikki yhden ikäryhmän (4-6-vuotiaat) alle. Tuomainen (2006, 40) toteaa omassa opinnäytteessään: ”Korostan, että tarkastelen piirustuksia ainoastaan kahden päiväkotiryhmän tuotoksina, eikä näin ollen opinnäytetyöni tuloksia voi yleistää. Myös Hirsjärvi ja muut (2004) toteavat, ettei kvalitatiivisen tutkimuksen aineistosta voikaan tehdä päätelmiä yleistettävyyttä ajatellen (Hirsjärvi ym. 2004, 171)”.

4-6 -vuotiaat, yhteensä 41 henkilöä, joista tyttöjä 15 ja poikia 26

Ryhmästä riippuen lapset olivat kiinnittäneet enemmän tai vähemmän huomiota jonkun värin mieleen jäämiseen. Useassa tapauksessa lapsi oli nimennyt monta eri väriä, jotka muisti. Yli kolmasosassa tapauksia lapsi ei muistanut mitään tiettyä väriä. Tytöistä puolet olivat kiinnittäneet huomiota väreihin ja pojista yli kaksi kolmasosaa. Taulukossa on kerättyinä värit, jotka tulivat suorina vastauksina kysymykseen ”Jäikö valoista jotain mieleen?” tai jotka olivat selkeästi piirretty kuviin (kuva 1).

Värit	Tyttö	Poika
Muisti vihreän	4	12
Muisti punaisen	4	11
Muisti keltaisen	2	7
Muisti sinisen	1	4
Muisti valkoisen	-	7
Muisti mustan	-	1
Ei muistanut mitään väriä erityisesti	8	7

Kuva 1, valoja katossa

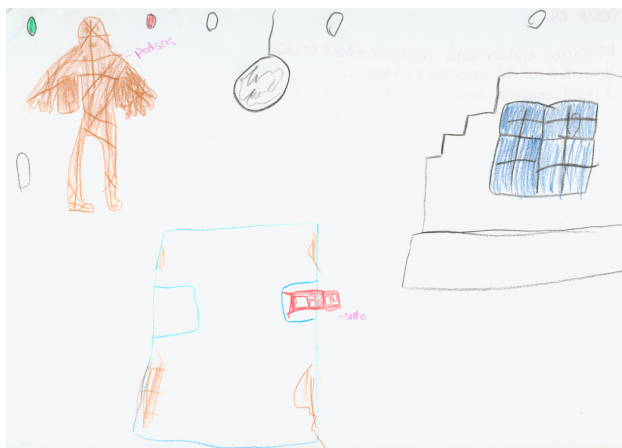
Selkeästi suosituin piirustuskohte olivat tontut, joulupukki tai ilves. Seuraavaksi yleisintä oli kuvata tonttuja lavasteissa. Valollisia efektejä tai valoja oli myös kuvattu piirroksissa (kuvat 2 ja 3). Piirroksia oli hyvin eri tasoisia samanikäisten ja samaa sukupuolta olevien keskuudessa. Poikien paperilla saattoi olla vain huolimatonta suttua, kun tytöistä lähes jokainen oli piirtänyt selkeän kuvan. Piirroksista näkee, että tässä ikäryhmässä tytöt osaavat kuvailmaisun paremmin ja ovat kielellisesti lahjakkaampia.

Jarasto ja Sinervo (1997, 174) mainitsevat kirjassaan, että tytöille luetaan enemmän mielikuvitusta rikastuttavia satuja.

Muodot	Tyttö	Poika
ympyrä	2	9
neliö	-	2
hahmo	13	22
lavasteet	7	11
rekvisiittaa	3	3

Kuva 2, valoja

Kuva 3, lavasteita ja valoja

Kolme neljästä lapsesta mainitsi yhden tai useamman valollisen efektin kuten diskopallon ja liikennevalot. Efektit olivat joko piirrettyinä kuvaan tai mainittu kuvan kääntöpuolella tai molempia (kuvat 4 ja 5).

Efekt	Tyttö	Poika
Liikennevalot	4	7
Discopallo	4	6
Usva	-	2
Operatiivinen kartta	7	3
Lavasteiden valot	3	1
Valojen vilkkuminen	2	2
Gobot jääkiekko pelissä kentällä	1	1
Ei muistanut mitään efektiä	4	7

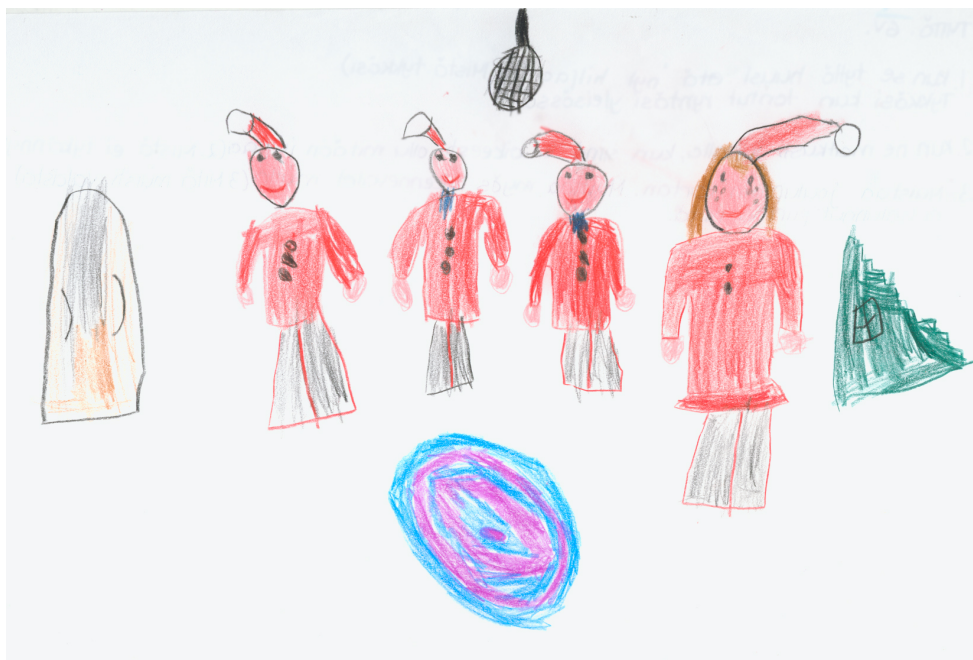
Kuva 4, operatiivinen kartta

Kuva 5, liikennevalot

Selkeästi suosituimmaksi kohtaukseksi nousi jääkiekkopeli ja seuraavaksi tonttujen vierailu näkötornilla. Eniten yhtäaikaista valollisia efektejä oli käytössä jääkiekkopelissä. Karaoken laulaminen ravintolassa ei ollut niin suosittu kohtaaminen kuin odotin, vaikka lapset muistivat diskopallon ja se oli piirretty useaan piirrookseen (kuva 6). Lasten vastauksissa yhdistyivät useat kohtaukset eli kysymykseen oli vastattu ”mukavinta esityksessä oli ilves ja tappara peli”, ja kuvassa oli Börje tonttu tähyilemässä Turku näkötornilta ja toinen tonttu katsomassa jääkiekkopeliä (kuva 7). Merkitsin nämä muistijäljet eduksi kahteen kohtaukseen. Joukosta löytyi myös kuvia, joissa kohtaukset oli kuvattu hyvin selkeästi (kuva 8). Kohtauksien sisällä tapahtuneet yksityiskohdat, kuten Timo-tontun mahan murina, olivat myös suosittuja ja saivat paljon mainintoja.

Kohtaus	Tyttö	Poika
Jääkiekkopeli	4	7
Pyynikin näkötornin Munkkikahvila	2	3
Karaoke ravintola	2	2
Tonttujen matka ja saapuminen teatteriin	2	1
Keskustori ja nakkioskio	1	-
Hämeensilta ja patsaat	-	1
Pukin paja Korvatunturilla	1	-
Ei mikään erityinen kohtaus	5	11

Kuva 6, tontut Korvatunturilla lähdössä matkaan

Kuva 7, Sekoitus eri kohtauksia

Kuva 8, Tontut jääkiekkopelissä

Tässä iässä lapset oppivat sosiaalista kanssakäymistä päiväkodissa ja tiedostavat myös matkimisen. Kun kiinnostus muita lapsia kohtaan kasvaa, tarkkailee lapsi omaa toimintaansa ja vertailee muihin. Ryhmän paine saattaa näkyä piirustuksissa ja kaverukset saattavat usein piirtää samanlaiset piirroksiset. Oma huonommuuden tunne ja toive saada huomiota voi myös johtaa matkimiseen. Osassa piirroksista oli havaittavissa samankaltaisuutta (kuvapari 1 ja kuvapari 2). Huomasin kyselystä ja piirustuksista, että tietyt kohtaukset kiinnostivat lapsia selkeästi enemmän kuin toiset ja uskon sen olevan aito reaktio, koska kyseiset kohtaukset olivat jännittäviä ja hauskoja. Jokaisesta palautteesta oli tutkimuksellista hyötyä - tuli se sitten ilmi lasten vastauksista tai piirustuksista.

Kuvapari 1, samankaltaiset vapaat piirroksiset kahdelta kuusivuotiaalta, tyttö ja poika

Kuvapari 2, samankaltaiset vapaat piirroksiset kahdelta kuusivuotiaalta pojalta

Vertailun vuoksi otin huomioon myös yhden kakkosluokkalaisten ryhmän, jonka oppilaat olivat oma-aloitteisesti tehneet näytelmästä kuvat palautteen kera ja toimittaneet ne teatteriin työryhmälle. Myös kahdeksanvuotiaiden lempikohtauksiksi nousivat Pyynikin näkötornin munkkikahvila, jääkiekkopeli ja karaokeravintola. Harmikseni palautteissa ei oltu juurikaan kiinnitetty huomiota valoihin, mutta yhdessä palautteessa oli maininta vilkkuvista valoista jotka häikäisivät. Tarkastelemassani ikäryhmässä (4-6-vuotiaat) valojen vilkkumiseen oli myös kiinnitetty huomiota, mutta positiivisessa mielessä. On yksilöllistä millaisesta valon estetiikasta kukin nauttii, mutta 5-vuotiaalle valon välke voi olla miellyttävä lisä esityksessä, kun taas vanhemmat lapset kokevat sen häiriöksi varsinaista esitystä seuratessaan.

Kun lapsilta kysyttiin mikä ei ollut mukavaa esityksessä tai pelottiko joku kohta, yleisin vastaus oli ”ei ollut mitään huonoa tai pelottavaa”. Seuraavaksi yleisin vastaus kysymykseen oli, että pelättiin ilvestä, koska sen luultiin tekevän tontuille jotain. Myös Hämeensillan patsas pelotti muutamaa lasta. Ilves sai myös kehuja lapsilta ja esiintyi kohtauksessa, joka oli kaikkein suosituin. Lavasteiden takaa kurkistelu toistui piirustuksissa ja jännittävänä kohtauksena oli mainittu tonttujen kurkistelu ja hiipiminen sisään salaperäisestä ovesta. Kaikkia näitä kohtauksia yhdisti valojen alhainen intensiteetti ja hämärä näyttämö. Lapsien vastauksissa ei mainittu lavasteisiin upotettuja valoa, mutta ne ilmenivät piirroksissa.

Kuvien ja vastauksien analysoinnin jälkeen voidaan päätellä, että lapset kiinnittävät huomiota valollisiin efekteihin teatteriesityksessä ja ne elävöittävät näyttämötoimintaa. Ne helpottavat muistamaan kohtauksen sisällön voimistamalla sen vaikutusta. Kyselyn teettäminen lapsille oli arvokas lisä tutkimukselleni.

Havainnointi

Esityskaudella tein havaintoja katsomosta käsin, kun ryhmät saapuivat katsomaan näyttöstä. Istuin katsomossa joka kerta eri paikalla ja kirjoitin muistiinpanoja ylös ilmapii-ristä ja lasten reaktioista. Näitä kertoja oli 8 kappaletta, joista 5 päiväkotia ja 1-2 luokkalaisia koululaisryhmiä ja 3 kappaletta eri-ikäisiä lapsia yleisesti vanhempien seurassa. Kiinnitin huomiota kohtauksiin, joista lapset innostuivat ja panin merkille mitä valollisia efektejä kohtauksiin sisältyi.

Havainnot esitystilanteessa olivat pitkälti samoja riippumatta ryhmän iästä tai koosta. Omissa havainnoissani tein johtopäätöksiä, jotka vastaavat melko lailla saatuja vastauksia kyselyistä. Summaan yhteenvetona millaisiin päätelmiin tulin, en eritele jokaista havainnointikertaa ja sen tuloksia.

Lasten piirroksissa suosituimmat kohtaukset olivat karaokebaari, jääkiekko-ottelu sekä munkkikahvila. Havainnoidessani huomasin, että jääkiekko- ja karaokebaari-kohtaukset saivat lapset spontaanisti kommentoimaan ääneen valollisia efektejä. Molemmissa kohtauksissa käytössä olivat liikkuvat heittimet ja karaokebaarin katossa pyöri lisäksi diskopallo, jonka valo siivilöityi usvassa. Kohtaukset olivat myös tekstin osalta mielenkiintoisia ja toiminnallisia, mikä varmasti vaikutti niiden suosioon.

Ensimmäisiltä riveiltä havaintoja tehdessä huomasin, että valollisiin efekteihin kiinnitettiin huomiota, vaikka niitä ei kommentoitu. Muun muassa joulupukin operatiivinen kartta herätti ilmestyessään huomiota niin pienissä kuin hiukan vanhemmissakin katsojissa. Panin myös merkille, että katsojista pienimmät seurasivat myös valon suuntia. Bussin saapuminen pysäkille oli toteutettu äänin ja ohi ajavan auton ajovaloja matkien liikkuvalla heittimellä. Lisäksi tonttujen katseet bussin suuntaan saivat lasten päät kääntymään ja etsimään, mistä näkymätön bussi oikein tuli ja minne se meni.

Lasten reaktioita oli mielenkiintoista seurata ja sain siitä tukea kirjalliselle analyysilleni, mutta on pidettävä mielessä, että kyseessä on vain yhden ihmisen omakohtaiset havainnot.

4 MEDiateko: SALAINEN TEHTÄVÄ

4.1 Suunnittelun lähtökohdat

Salainen tehtävä oli toinen lapsille suunnattu teatteriesitys johon tein valosuunnittelun. Valkeakosken kaupunginteatterille tehty *Taiottu tyttö*-näytelmä antoi kokemusta pienestä intiimistä teatteritilassa, joka myös Tampereen Työväen Teatterin Kellariteatteri on. Myös *Taiottu Tyttö* oli suunnattu alle kouluikäisille, mutta *Salainen tehtävä* käsittelee teemallisesti kevyempiä aiheita.

Salaisessa tehtävässä Tonttujen valiojoukko saa Joulupukilta salaisen tehtävän ja lähtee Tampereelle selvittämään, kuka on Tampereen kiltein aikuinen. Tonttujoukko pyörii muun muassa Pyynikillä, Hämeenpuistossa ja Keskustorilla etsien epäilyttävän kilttiä aikuista, eikä kommelluksilta vältytä.

Ohjaaja Pekka Laasonen antoi minulle vapaat kädet työstää valosuunnitelmaa. Alussa kävimme yhdessä läpi, mitä valollisia elementtejä näytelmässä kaivataan. Molemmat halusimme liikkuvaa valoa (sankaheitin joka pyörii 360 astetta akselinsa ympäri) ja Laasonen ehdotti muutamaan kohtaukseen valojen välkettä musiikin ja tanssin tueksi. Kellariteatteri on matala tila ja ensi alkuun näytti siltä, ettei liikkuvia valoja saada sopimaan muun valokaluston sekaan. Sinnikkyys kuitenkin kannatti ja heittimet löysivät paikkansa fyysisesti ja niiden hyöty oli korvaamaton.

Kävin keskustelua myös lavastajan kanssa siitä, miten lavastusta saataisiin nostettua esille paremmin valoilla ja miten lavasteisiin istutetaan valoja sisään. Aluksi suunnitelmassa oli toteuttaa muutamia valollisia efektejä videolla, mutta lavasteiden käyttö videoprojisointipintana ei onnistunut toivotulla tavalla. Uskon, että valolliset efektit toimivat videota paremmin ja tutkimusaineistoa läpikäydessäni huomasin lapsille jääneen eritoten mieleen valollisen efektin, joka korvasi videototeutuksen.

Loin aikaisemman kokemukseni sekä näkemieni esitysten pohjalta käsitystä lapsille suunnatun teatterin valosuunnittelusta ja päällimmäisinä nousivat esiin liikkuvat ja lavasteisiin kätkeytävät valot. Kurra (2007, 36-37) kirjoittaa opinnäytteessään, että vaikka lastenteatterissa pyritään yhtäläillä valollisesti laadukkaisiin ja tasapainoisiin kuviin

kuten aikuisillekin tehdyissä esityksissä, hänen mielestään lastenteatteri oikeuttaa käyttämään enemmän värikkäitä ja epärealistisia valotilanteita. Hän myös mainitsee, että lapsen oma tarinan kuvittaminen alkaakin siitä, mihin lavastus, puvustus ja valot loppuvat. Halusin myös itse tehdä suunnittelua näistä lähtökohdista ja käyttää värejä sekä efektejä valosuunnittelussa. Harmikseni huomasin jo kesällä, että teksti oli hyvin realistinen. Jos tarina olisi perustunut satuun tai ollut kuvitteellisempi, olisi räväkämmälle kokonaisuudelle ollut enemmän kysyntää. Lavasteet kuvasivat Tampereen kuuluisia paikkoja kuten Raatihuone, Pyynikin näkötorni ja Hämeensilta. Karistin kuitenkin omat ennakoasenteeni ja lähdin työhön avoimin mielin, ajatuksena tehdä mahdollisimman ”herkullista” jälkeä puitteiden mukaan.

4.2 Oma näkemys

Tarina alkaa aamusta, jona tontut saavat tehtävän ja alkavat valmistautua matkaan. Seuraavan päivän ajan he poukkoilevat pitkin Tamperetta ja päätyvät teatteriin, missä salainen tehtävä saa päätöksen. Purin käsikirjoitusta auki kohtaus kohtaukselta ja merkitsin ylös tunnelmia ja valon värimaailmoja. Elementit joulumaailmaan olivat jo olemassa ja käsitys lasten yleisestä suhtautumisesta jouluun. Lapsille tehdyssä kyselyssä kävi ilmi, että muun muassa punainen ja vihreä olivat parhaiten muistetut värit, minkä uskon liittyvän suoraan jouluteemaan. Ulkotiloista tein talvisen sinisiä ja sisätilat erottuivat lämpimällä valolla nojaten kullekin tilalle ominaiseen tunnelmaan. Vaikka karaokeravintola on sisätila, se oli valollisten efektien lisäksi hämärä kun taas taidemuseossa oli liioittelun kirkas ja kliininen valaisu.

Vaikka kappale käsittelee omaa näkemystäni, sivuan lyhyesti myös Saaren ja Ijäksen näkemystä realismista lastenteatterin valosuunnittelussa. Saari (6.11.2012) kokee, että valolla on vapaampaa leikkiä kun kyseessä ovat lapsikatsojat. Hänen mielestään kaiken ei tarvitse olla selkeää ja rationaalista, joten liikkumavaraa on enemmän. Ijäs (23.10.2012) puolestaan toteaa, että tämän ikäisille lapsille on hyvä näyttää vuorokauden aikoja ja vuodenaikoja. ”Vuorokausiloogisuus” on olennaista, ja ajan muutokset tulisi näyttää, jotta tarinankerronta oli johdonmukaista. Jaan samanlaisen käsityksen asiasta valosuunnittelija Saaren kanssa. *Salaisen tehtävän* valosuunnittelussa en painottanut realistisen valon käyttäytymistä, koska lapsi ei ajattele 4-6-vuotiaana realismista

samalla tavalla kuin aikuinen. Valotilanteita tehdessä en kiinnittänyt huomiota siihen, mitä kellonaikaa kohtauksessa elettiin, eivätkä lapset kiinnittäneet huomiota asiaan. Laasonen ei myöskään alleviivannut vuorokauden vaihtumisia vaan matkustaminen junalla Korvatunturilta Etelään tehtiin rytmikkäästi kohtauksen vaihdolla.

Realistisuus korostui jossain määrin enemmän valollisten efektieni kautta, jotka ilmensivät arkiympäristössä koettavia valonlähteitä kuten liikennevalot tai kameran salama. Halusin efekteistä runsaita ja ylivietyjä, mutta tyylikkäitä. Valollisten efektien lähteet eivät olleet konkreettisia, kuten esimerkiksi liikennevaloista puhuttaessa liikennevalotolppa, vaan valolliset efektit heijastuivat tilassa ja ihmisissä äänimaailman kanssa. Koska Kellariteatterin näyttämö on pieni ja intiimi tila, valolliset efektit pienellä kalustolla onnistuivat toteutukseltaan hyvin.

Se, mitä lapsille tarjotaan, tapahtuu paljolti aikuisten maailman ehdoilla. Valosuunnittelijoiden haastattelun yhteenvedona tärkeäksi muodostuu värisävyjen kontrastisuus, visuaalisen kuvan selkeys ja valon sopiva kirkkaus, jotta lapsi pystyy hahmottamaan tilan. Valolla on monta vaikutusmahdollisuutta ja tunnelmallisten kuvien tekeminen on ehkä valodramaturgiaakin oleellisempaa. Ijäs (23.10.2012) mainitsee, ettei loppujen lopuksi juurikaan rakenna valodramaturgiaa lastenteatterissa ja huomasi myös itse panostaneeni *Salaisessa tehtävässä* siihen vähemmän kuin aikuisille suunnatuissa teoksissa. Oliko se suunniteltua vai tapahtuiko se huomaamatta, en osaa sanoa. Totta kuitenkin on, että sadunomaisuus tulee kuvien kautta. Valollista dramaturgiaa ei isossa mittakaavassa kaihata, vaan tunnelmalliset kuvat tehoavat pieniin lapsiin paremmin.

4.3 *Salainen tehtävä ja valolliset efektit*

Suunnitellessani tiedostin, ettei lapsi vielä hallitse kokonaisuuksia, vaan takertuu yksityiskohtiin, joten halusin nostaa valollisesti muutamia erityiselementtejä esille esimerkiksi lavasteissa. Valolliset efektini olivat suurimmaksi osaksi teknisiä efektejä. Jälkikäteen tarkasteltuna valon dramaturgiaan ja haastavampiin efekteihin olisi voinut kiinnittää enemmän huomiota. Muutamia sisällöllisiä haasteita jäi huomaamatta ja oman mielikuvitukseni rajat tulivat vastaan. Olen silti tyytyväinen valollisten efektien määrään suhteessa esitykseen. Liiallinen efektien käyttö olisi voinut antaa vaikutelman, että esitys itsessään on ohutta tavaraa ja sitä pitää paikata muin keinoin.

Jokainen valosuunnittelija korosti, että pelottavuutta tulee välttää - tein itsekkin niin.

Lapsen ajattelussa sekoittuvat järki, vaistot, mielikuvitus ja tunteet: kokemukset otetaan vastaan koko sydämellä. Varsinkin lapsella mielikuvitus vauhdittuu pimeään tullen. Käytin pimeyttä efektinä harkiten, eikä näyttämö ollut missään vaiheessa täysin pimeä. Halusin leikitellä valotason eroilla enkä pelata varman päälle, sillä hämärällä saa aikaan jännitystä ja se herättää tunteita (kuva 9).

Kuva 9, tontut tarkkailevat teatterin ulko-ovea

Operatiivinen kartta (kuva 10) oli hieno keksintö, joka syntyi videototeutuksen jäädessä pois. Kartta on toteutettu liikkuvilla heittimillä, joissa on pyörivä gobo. Varsinainen kartta on suunnattu lattiaan ja toisella liikkuvalla on tehty kartan heijastus tonttuihin. Joulupukin operatiivinen kartta oli tonttujen tietolähde Tampereen paikoista. Efekti ilmestyi ääni-iskusta ja samaan aikaan muu näyttämövalo himmeni, mikä korosti kartan erikoisuutta ja taikuutta. Efekti toimi hyvin ja jäi eritoten tyttöjen mieleen. Oli hauskaa tehdä valollinen efekti, joka oli kanssakäymisissä näyttelijöiden kanssa. Kyseessä ei ollut vain näyttämötoimintaa tukeva efekti, vaan osallistuva ja isossa roolissa oleva elementti.

Kuva 10, operatiivinen kartta

Tampereelle saapuessaan tontut ihmettelivät liikennevaloja ja olivat jäädä ohi ajaneen auton yliajamaksi. Liikennevalot olivat selkeä valollinen efekti, jonka halusin toteuttaa ääniefektin parina. Punainen vaihtui vihreäksi ääni-iskusta ja oli merkki näyttelijöille. Tässäkin tapauksessa valollisella efektillä oli tärkeä funktio.

kuva 11, tontut liikennevaloissa

Karaokeravintola kohtauksessa ollut diskopallo ja usva villitsivät lapsia. Kuten baarille irvailevaan estetiikkaan kuuluu, lattiassa pyörivät 80-luvun tyyliin pinkit kolmio gobot. Diskopallo oli selkeä valinta, kun huomasin käsikirjoituksen sisältävän ravintolakohtauksen ja kuulin, että saisimme sellaisen käyttöömmme. Jotta efektistä olisi saatu vielä enemmän irti, usvaa olisi voitu päästää pikkuhiljaa tilaan jo aikaisemmin, mutta toisaalta en halunnut usvan vievän liikaa lasten huomiota. Havainnoidessani huomasin, että ennen näytöksen alkua lavalle tehty ohut usvarharso sai lapset ihmettelemään, miksi täällä on savua. Diskopallo toimi pienessä tilassa tehokkaasti myös ilman valokiiloja, joita runsas usva olisi luonut. Diskopallo taipui myös toiseen valolliseen efektiin, kun sillä luotiin lumisade sinisen kaupungin ylle.

Lasten suosikkikohtaus sijoittui jääkiekkohalliin, joka sisälsi eniten yhtäaikaista valollisia efektejä (kuva 12). Lavalla pelasi ilves, jolla oli mailan sijasta tappara. Tontut seurasivat ottelua, jonka sävy muuttui aggressiivisemmaksi pelin tuoksinassa ja pelikansan villiintyessä tuomareiden päätöksistä. Hallin jäänpinnassa pyöri liikkuvilla heittimillä tehdyt gobot aivan kuin NHL:ssä. Maalitaulu toisti johtavan joukkueen värejä. Pelin kiihtyessä ja tunnelman kiristyessä näyttämökuva muuttui hiljalleen punaiseksi ja voitomaalin tullessa valot reagoivat välkkymällä korostaen kaaosta, joka hallissa vallitsi.

kuva 12, tontut seuraamassa jääkiekkopeliä

Mietin nyt yli vuosi suunnittelutyön aloittamisesta, miksi päädyin juuri näihin valollisiin efekteihin ja ratkaisuihin. Tiedän, etten olisi käyttänyt samanlaisia ratkaisuja jos kyseessä olisi ollut aikuisten näytelmä. Nämä valolliset efektit olivat sopivia ideoita lastenteatteriin ja osaa niistä käyttäisin edelleen, jos aloittaisin suunnittelun nyt. Esityksen kannalta efektit olivat tärkeitä ja olen tyytyväinen työhön, vaikka näin vuoden jälkeen asiaa tarkasteltuani tunnen olevani kehittyneempi ja tekisin joitain asioita toisin.

4.4 Oma kehitys valosuunnittelijana

Salaisen tehtävän työstö kasvatti minua suunnittelijana. Sain näkökulmaa lapsille tehdystä valosuunnittelusta ja varastoin uusia ideoita mielensopukoihin. Pääsin käyttämään ja kokeilemaan ideoita, joita halusin ja oli hienoa huomata osan efekteistä toimivan hyvin. Teatteritilassa iltamyöhällä tehdyt kokeilut opettivat huomaamaan hyvät ja huonot ratkaisut. Kompromisseja oli pakko tehdä ja hyväksyä, etteivät kaikki ratkaisut toimi tässä tilassa tai kyseisessä tarinassa.

Olen tyytyväinen, että otin opinnäytetyöni aiheeksi juuri valolliset efektit. *Salaisen tehtävän* valosuunnitteluprosessi ja sen käsittely opinnäytteessä selvensi minulle valollisten efektien määritelmää, miten niitä kannattaa hyödyntää sekä valollisten efektien eron varsinaiseen valodramaturgiaan. Myös ammattilaisten kanssa käydyt keskustelut avasivat silmiäni tällä saralla. Pohdin useaan otteeseen *Salaisen tehtävän* valon tehokeinojen parissa, ovatko ne todella tarpeellisia ja tuovatko ne lisäarvoa kohtaukseen. Kävin läpi siis samoja asioita käytännössä, kuin mitä pohdin opinnäytteessä.

Koin myös itse lapset haastavampina katsojina kuin aikuiset. Huomasin työskentelytapojeni eron aikuisille suunnattuihin esityksiin verrattuna. Keskityn usein siihen, näyttääkö joku valollinen efekti hyvältä voidakseni kokea ylpeyttä keksinnöstäni. *Salaisessa tehtävässä* en voinut lähteä suunnitteluun siltä kannalta. Olen aiemmin tehnyt suunnittelutyötä liian tekniseltä näkökannalta, mutta tämän projektin myötä pääsin syvemmälle myös taiteelliseen tekemiseen, mikä tuntui voitolta. Koin ottaneeni askeleen eteenpäin valosuunnittelijana ja oppineeni myös perustelemaan omia valintojani paremmin uuden ajattelun kautta.

Yhteistyön myötä opin muulta työryhmältä paljon ja arvostan huomioita, joita tuli niin ohjaajalta kuin lavastajalta. Käydyt keskustelut haastoivat minua parempaan työskentelyyn ja sitä kautta parempaan lopputulokseen. Tästä opinnäytteestä oli aidosti hyötyä ja se on oman ammatillisen kasvuni kautta merkittävä asia.

5 LOPPUSANAT

Lapset ovat kautta aikojen pelänneet noitua, peikkoja, vedenhaltioita sekä muita satujen luomia mielikuvitusolentoja. Nykyajan lasten televisio- ja videotarinoiden kuvaamat merkilliset hahmot ovat vielä mahtavampia ja arvaamattomampia, koska ne liikkuvat ja elävät omaa elämäänsä lapsen kykenemättä vaikuttamaan niihin. Hän on usein ihan varma, että kun kerran televisiossa oli sellainen ja sellainen hirviö, niin se varmasti on totta. (Jarasto & Sinervo 1997, 119-120.) Elokuvat ja pelit ovat teatterikokemuksen selvä kilpailija. Visuaalisuus on vahvasti läsnä näissä taiteenmuodoissa.

Alhanen (14.5.2012) kiinnittää erityistä huomiota siihen, että esitys on visuaalisesti mielenkiintoinen. Pitää olla jotain mieleenpainuvaa, outoa ja jännää, koska siitä jää aina jälki jonnekin. Hän käyttää ”visuaalista valoa”, kuten goboja, jotta maailmoista tulisi kiehtovia. Hän myöntää, että teatteri kilpailee koko ajan lisääntyvissä määrin elokuvien kanssa, lastenohjelmien tarjonta lisääntyy ja osa tietokone- ja konsolipeleistä on erittäin visuaalisia. Teatteri ympäristönä eroaa toki peleistä tai TV:stä; se on paikka minne mennään ja lavalla on näyttelijöillä siinä hetkessä. Teatteri on sosiaalinen tapahtuma lapsille siinä missä aikuisille ja sen houkuttelevuus tai houkuttelevuuden lisääminen taatusti asia, jota pitää miettiä. Keskustelussa Alhasen kanssa lastenteatterin tulevaisuudesta hän mainitsee kaksi tietä; mennä rohkeasti valtavirtaa vastaan ja tehdä fiksuja, rauhallisia esityksiä tai valita tie, jossa mukaillaan pelimaailmaa tempon ja visuaalisuuden kasvattamisella ja tehdä nopeatempoista ja leikkaavaa kerrontaa. Itse hän liputtaa käsikirjoituksen ja näyttelijöiden voimaan - se on keino kokea jotain mitä TV ja pelit eivät tarjoa. Westman (4.11.2012) mainitsee myös lapsien kehittyvän kuvan lukukyvyn, johon pelit vaikuttavat. Hänen mielestään elävän esityksen ei kuitenkaan tulisi matkia sitä, vaan luoda oma kuvakielensä joka on teatterin kuvakieli.

Myös Saari (6.11.2012) toivoo, että teatteri säilyisi teatterina. Sen taika on siinä, että ihminen esittää ja kertoo toiselle ihmiselle jotain. Sitä ei muuta mikään tekninen kehitys. Kehittyneellä kalustolla saadaan näyttävämpiä näyttämökuvia, mutta se ei ole välttämättömyys. Näyttävää visuaalisuutta voidaan tehdä myös perinteisin menetelmin. Valosuunnittelijana huonoa jälkeä voi välttää kiinnittämällä huomiota esteettisyyteen, johon liittyvät valojen lisäksi myös lavastus ja puvustus.

Ijäs (23.10.2012) kokee teatterin vahvuudeksi lämmihenkisyyden ja se on hänelle itselleen myös tietoinen valinta kun tehdään esitystä lapsille. Lapsi on välitön ja osallistuu interaktiivisesti esitykseen kommentoimalla sanomisia. Myös tämä on teatterin vahvuus. Lapset eivät ajattele, saako kommentoida tai kuuluuko kommentti. He juttelevat näyttelijöille, koska se on luonnollista. Lapselle on parasta tulla intiimiin ja lämmihen-kiseen teatteritilaan, jossa näyttelijä on lähellä ja ottaa lapsen huomioon. Ijäs kokee, että jos hyvin pienille lapsille on tehty juttu isolle näyttämölle, se on väärä kokemus. Parvel-ta tai permannon viimeisiltä riveiltä ei kommentteja heitellä. Pienempi tila antaa nimen-omaan lapselle herkullisemman lähtökohdan esityksen kokemiseen. Esimerkkinä hän mainitsee muun muassa joidenkin isojen laitosteattereiden yhteydessä olevat aulateatte-rit, joissa lapset reagoivat esityksen aikana koko ajan.

Ijäs (23.10.2012) toteaa, että teatterikasvatus on hyvä juttu, koska teatteri on tarinan kerrontaa. Teksti on isossa roolissa, kuten on myös näyttelijäntyö. Lällätystä ja lasten aliarviointia ei ammattikentällä katsota hyvällä. Tarinan pitää olla sellainen ettei tarvitse lässyttää, siinä pitää olla jotain kerrottavaa. Myös Hannu Heikkinen (2005, 19) kirjoit-taa *Draamakasvatus- opetusta, taidetta & tutkimista!* kirjassaan, että lapset tarvitsevat teatterikokemuksia, jotta oppivat etsimään merkityksiä ja siten olemaan aktiivisia elä-mälle. Kaikki taiteet, kuten teatteri, tuottavat lapsille tietoa todellisuudesta. Heikkisen (2005, 21) mukaan esteettinen herkkyys on osa yleissivistystä, tiedollisen ja eettisen kasvatuksen rinnalla. Siihen meidän teatterin tekijöiden on siis tärkeää panostaa.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet

Aveline, J., Jauchem E., Leonard, J. & Walne, G. 1995. *Effects for the Theatre*. Graham Walne (edit). New York: Drama Book Publishers.

Heikkinen, H. 2005. *Draamakasvatus- opetusta, taidetta, tutkimista!* Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Jarasto, P. & Sinervo, N. 1997. *Elämää varten: Alle kouluikäisen lapsen maailma*. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Internet lähteet

Kurra, A. 2007. *Teatteri 2000: Mielinkieliliemi, lastenteatterinäytelmän valosuunnittelu*. Tampereen ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö.

<https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/10542/Kurra,%20Antti.pdf?sequence=2>

(Luettu 15.10.2012)

Sädekallio, O. 2002. *Leikistä draamaan. Leikin ja draaman tutkimusprojekti päiväkotikorallissa*. Helsingin ammattikorkeakoulu, STADIA. Projektityön raportti.

http://www.edu.helsinki.fi/lapsetkertovat/Julkaisut/Sadekallio_Leikista_draamaan.pdf

(Luettu 16.10.2012)

Teme/SVÄL. Tietoa ammateista. Mitä valosuunnittelu on? Kuka on valosuunnittelija? Määritelmä Mia Kivisen lopputyön *Nollasta Rosenthaliin* mukaan Teatterikorkeakoulun Valo ja äänisuunnittelun laitokselle 2005.

http://www.teme.fi/images/valosuunnittelu_copy.pdf

(Luettu 1.11.2012)

Tuomainen, S-M. 2006. *Teemat ja tarinat 4-6- vuotiaiden vapaissa piirroksissa*.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/17754/TMP_objres.331.pdf?sequence=2

(Luettu 1.11.2012)

Tutkimusaineisto

Tamperelainen ala-aste, 2. Luokan oppilasryhmä, vapaa piirros ja palaute
 Tamperelainen päiväkotiryhmä, esikoululaisten ryhmä, vapaa väripiirros ja kysely
 Tamperelainen päiväkotiryhmä, esikoululaisten ryhmä, vapaa väripiirros ja kysely
 Tamperelainen päiväkotiryhmä, esikoululaisten ryhmä, vapaa väripiirros ja kysely

Havainnointimuistiinpanot

30.10. 2011 klo13 ja klo15

3.11.2011

16.11. 2011

2.12. 2011

14.12. 2011

15.12. 2011

6.1.2012

Haastattelut

Timo Alhanen, valosuunnittelija, Tampereen Työväen Teatteri. Haastattelu 14.5.2012.
Kahvila Valo, Tampere. Haastattelun kesto n. 50min

Mika Ijäs, valosuunnittelija, Helsingin Kaupunginteatteri. Haastattelu 23.10.2012.
Helsingin Kaupunginteatteri. Haastattelun kesto n. 1h 10min

Mirkka Saari, valosuunnittelija, Kajaanin Kaupunginteatteri. Sähköpostihaastattelu
6.11.2012

Juha Westman, valosuunnittelija ja Kuopion kaupunginteatterin käyttöpäällikkö. Sähköpostihaastattelu 4.11.2012

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset valosuunnittelijoille

Kysymykset opinnäytetyöhön "Lapsi katsojana"

(ikähaarukka tällä hetkellä rajattu 4-6 -vuotiaat)

1. Yleiset kysymykset

1.1. Kuka olet?

1.2 Taustaasi valosuunnittelijana?

1.3 Kokemuksesi valosuunnittelusta lapsille suunnattuun teatteriin?

2. Valosuunnittelu esitykseen

2.1 Miten käsität valolliset efektit?

2.2 Käytätkö valollisia efektejä?

2.3 Miten suunnittelu ja lopputulos eroavat mielestäsi aikuisille suunnatun esityksen prosessissa ja lapsille suunnatun esityksen prosessissa?

2.4 Kumman katsojakunnan koet haasteellisempänä, ja mitkä ovat erot?

3. Lastenteatteri

3.1 Mitä otat huomioon kun teet valaistusta lapsikatsojille?

3.2 Mitä korostat tai mihin kiinnität erityistä huomiota?

3.3 Koetko valollisilla efekteillä olevan merkitystä kun katsojana on lapsi?

3.4 Kuinka merkityksellistä visuaalisuus on?

3.5 Tuleeko mieleen kokemuksen kautta kertyneitä huomioita lastenteatterin valosuunnittelusta?

3.6 Nimeä kolme adjektiivia mitkä kuvaavat lastenteatteriprojektin valoja ja näkyvät omassa työssäsi.

3.7 Miten näet lastenteatterin tulevaisuuden valosuunnittelijan näkökulmasta? (tekniikan kehitys, lasten visuaalinen lukukyky, tietokonepelien vaikutus jne.)

Liite 2. Ohjeet opettajille

Hei opettajat,

Olen Carita Elko ja tein AMK päättötyökseksi valosuunnittelun Teatteri 2000:n Salaiseen tehtävään. Tutkin päättötyössäni lapsille suunnatun teatterin valosuunnittelua ja kuinka se eroaa aikuisille katsojille suunnatusta.

Ikäryhmäni ovat eskarit ja ekaluokkalaiset, mutta otan mielelläni palautetta vastaan muunkin ikäisiltä lapsilta. Teen itse havaintoja katsomosta käsin, mutta tarvitsisin myös materiaalia tutkimukseen koululuokilta kyselyn ja piirrosten muodossa.

Jos mahdollista, voisitteko pohjustaa asiaa lapsille ennen teatteriin tuloa, kertoa valoista ja koittaa avata asiaa jotta he osaisivat tarkkailla jos näkevät ja kokevat jotain mukavaa joka liittyy valoon.

Toiveena olisi, että esityksen jälkeen koulussa voisitte piirtää vapaan väripiirroksen esityksestä ja kerätä yleisesti vastaukset kolmeen kysymykseen.

Kysymykset

Mikä oli paras kohta esityksessä?

Mikä ei ollut mukavaa esityksessä/pelottiko kenties joku kohta?

Jäikö valoista jotain mieleen? (hyvässä tai pahassa)

Laittakaa piirrospaperiin ikä ja sukupuoli ja mieluusti myös kysymystuloksiin, jos se on mahdollista.

Voin noutaa piirrokset ja vastaukset koululta henkilökohtaisesti.

Ystävällisin terveisin

Carita Elko

p.040 719 87 85

carita.elko@gmail.com